

důležitá lokalita, ale druh stavby nebo prvku, které jsou prostřednictvím vizuálního materiálu dokumentovány. U některých vyobrazení je uvedeno také datování, ale snad až příliš výběrově. Vzhledem k dlouhému chronologickému záběru publikace, jež zachycuje vývoj fortifikační architektury od raného středověku až na práh raného novověku (někdy i dále), by uvedení přesné či předpokládané datace konkrétních prvků a jevů poskytlo plastičtější informaci. Za pozornost by jistě stála také poznámka o tom, kdy se daný prvek v domácím prostředí začal používat.

Závěrečnou a vlastně nejhodnotnější část knihy tvoří čtyřjazyčný slovník (čeština – angličtina – němčina – francouzština), při jehož sestavování se autor musel vypořádat s řadou úskalí. Předně určité termíny nemají v některých jazycích jediný, všeobecně přijímaný význam. Navíc rozdílnost vývoje v jednotlivých zemích neumožňuje nalézt pro určitý jev ve všech jazycích termín, který by vyjadřoval přesný ekvivalent. Je sice možno pořídit překlad, ten se však v daném jazyce nepoužívá, nebo má dokonce zcela odlišný význam. Proto je u některých slovníkových hesel shromážděn větší počet termínů, umožňujících zvolit pro konkrétní případy vždy ten nejpřesnější. Autor v této souvislosti správně upozorňuje, že je se slovníkem zapotřebí pracovat uvážlivě, je nutno pečlivě vybírat z více možností, případně přiznat, že se žádný z nabízených termínů v daném kontextu nehodí. U některých hesel výraz v určitém jazyce zcela chybí. Buďto se jazykový jev v dané zemi vůbec nevyskytuje, nebo je tak okrajový, že se pro něj speciální termín neustálil (pak překlad ve slovníku chybí nebo je nabídnut opis). Autor se musel vypořádat také s problémem, že některé termíny používané v cizích jazycích se v češtině doposud vůbec neobjevily nebo se v české terminologii tradičně používají cizí termíny. Na některých místech se proto Razím pokouší zažít cizojazyčné termíny (pocházejí především z němčiny) opatrně nahrazovat srozumitelnějšími českými výrazy. Jak jsem již upozorňoval výše, slovník je úzce provázán s předchozími dvěma částmi formou barevně odlišných číselných odkazů.

Vladislav Razím patří k známým a renomovaným odborníkům, kteří se problematikou středověké fortifikace zabývají celou profesní kariérou. To se velmi pozitivně odráží i v anotované publikaci, v níž své odborné zkušenosti výborně zhodnotil. Lze předpokládat, že zachycené názvosloví v budoucnu projde odbornou diskusí, publikace však poskytuje pro úvahy a debaty velice solidní základ. Stežejní přínos spatřuji v tom, že jak odborníci, tak i mnozí laičtí zájemci o dějiny

vojenství a architektury dnes mají k dispozici terminologický slovník, v němž snadno dohledají požadovaný termín nejen v češtině, ale také v angličtině, němčině a francouzštině.

MARTIN MUSÍLEK

Petr ŽÁKOVSKÝ – Zdeněk SCHENK, *Středověké a raně novověké zbraně Přerovska. Zbraně a zbroj od kolapsu Velké Moravy do konce třicetileté války*, Muzeum Komenského v Přerově – Archeologický ústav AV ČR, Brno, Přerov – Brno 2017

175 s., ISBN 978-80-87190-44-9 (MKP), 978-80-7524-012-5 (ARÚB)

Třebaže publikace vznikla v úzké vazbě na stejnojmennou výstavu, realizovanou v Muzeu Komenského v Přerově na přelomu let 2017 a 2018, nepředstavuje v pravém slova smyslu její katalog, neboť obsah výstavy a publikace se plně neprolíná. Jakkoliv Petr Žákovský a Zdeněk Schenk konstatují, že cílem knihy je nabídnout jak soupis militarií z přerovského regionu, tak komplexní katalog středověkých sbírek přerovského muzea (nikoliv však zmíněné výstavy), ideové zázemí vedoucí ke vzniku práce je podle jejich soudu hlubší. V první řadě akcentují význam studia militarií, jehož hodnotou není jen výzkum artefaktů samých, ale v širším ohledu i poznání „technologické úrovně a dovedností našich předků, neboť stejně jako dnes stála zbrojní výroba na špičce technologických inovací“.

Problémem výzkumu militarií je především nedostatečná obeznámenost s obsahem sbírkových fondů příslušných paměťových institucí, jelikož až na výjimky nebyl tento materiál odpovídajícím způsobem publikován a soupisy či inventáře těchto sbírek stále chybí. Proto byla v roce 2000 zahájena generální revize muzejních sbírek v České republice s cílem vytvořit generální soupis zde uchovávaných militarií z období 10.–17. století. Prvním výstupem je přítomná kniha, mapující sbírkové předměty ve fondech Muzea Komenského v Přerově, doplněné o sbírky Zámku Tovačov, Městského muzea Kojetín, Muzea a galerie Hranice na Moravě, Vlastivědného muzea v Olomouci i o artefakty ze soukromých sbírek, vážící se k regionu Přerovska. Většinu z celkových 420 položek tak tvoří

archeologický materiál z okresů Přerov, Kroměříž, Olomouc, Prostějov či Vsetín. Menší část představují starší akvizice, zahrnující dary či nahodilé sběry. U takto vzniklého souboru pak nepřekvapivě chybí nálezkové okolnosti, na což autoři v úvodních pasážích upozorňují jako na jeden z limitů. Původní přírůstkové knihy tento handicap vyvažují jen minimálně, neboť nedisponují náležitou vypovědní hodnotou – psány byly za evidenčním, nikoliv odborným katalogizačním účelem. Podobnou sdělností (ne)oplývají i další dobové písemnosti. Je však třeba kvitovat, že se autoři pokusili v tomto směru udělat maximum.

Následující kapitoly byly pojaty tak, aby čtenáři poskytly oporu a potřebný kontext. Petr Žákovský a Zdeněk Schenk nejprve přibližují historii přerovského muzea a genezi tamní sbírky militarií z období středověku a raného novověku. Podobně jako v případě dalších měst sahá tradice přerovské organizované sbírkotvorné činnosti do sklonku 19. století, konkrétně do roku 1888, kdy tu bylo založeno městské muzeum. Třebaže stěžejními tématy byly od počátku osobnosti Jana Blahoslava a Jana Amose Komenského, postupem doby se rozrůstaly sbírky dokumentující historii regionu obecně, a to včetně předmětů militárního charakteru. Již nejstarší přírůstkové knihy, vedené od roku 1902 do třicátých let 20. století, zachycují řadu akvizic tohoto typu. Autoři v těchto pasážích stručně, leč přehledně nastiňují vývoj přerovského sbírkového fondu, jak v rovině akvizic a ztrát (především v období druhé světové války), tak v rovině uchovávání a instalací, a to až na práh současnosti. Reflektují také dobové organizační proměny muzejní sítě a na tomto základě osvětlují nejen genezi přerovských sbírek, ale i teritoriální a obsahovou koncepci vlastní knihy.

Další kapitola uvádí čtenáře do historie vojenských konfliktů v širokém období mezi zánikem velkomoravských struktur a vestfálským mírem z roku 1648. Třebaže Žákovský a Schenk obsáhle téma pojímají v nejnужnější stručnosti a neztrácejí se zřetele zacílení na přerovský region, daří se jim zároveň ukotvení v širším dobovém politickém a geografickém kontextu, aniž by výklad ztrácel na přehlednosti a sdělnosti. Gros těchto pasáží představuje epocha markraběcích a husitských, resp. česko-uherských válek a doba války třicetileté.

Po „servisních“ kapitolách přichází na řadu stěžejní část knihy, tedy představení militarií. Autoři pojednávají postupně o zbraních chladných (meče, kordy, palaše, dýky, tesáky), úderných (palčáty a sekery), dřevcových (kopí a halapartny),

střelných (luky a kuše) a palných (děla, bombarďy, hákovnice, ručnice, pištaly, muškety), včetně příslušenství (pochvy, hroty šípů a šípek, projektily a munice, napínací háky, furkety). Stranou nezůstávají ani zbroje a další ochranné prostředky či jezdecká výstroj (ostruhy, třmeny, součásti uzdění). Každá podkapitola je koncipována tak, že poskytuje informace nejen o chronologickém vývoji a typologii daných militarií i o proměnách vojenské strategie a taktiky, ale také o výrobních postupech a širších sociálních a ekonomických faktorech spjatých se zbrojářstvím a válečnickým (např. proměna role meče v rámci středověké společnosti). Tyto obecné charakteristiky jsou pak autory ilustrovány na vybraných příkladech z Přerovska, resp. střední Moravy.

Na tuto primárně výkladovou část navazuje část materiálová, která katalogovým způsobem přibližuje konkrétní typy militarií. Tematické členění katalogu odpovídá předchozí popisné kapitole, zde ovšem podstatu ještě více než předtím tvoří jednotlivé sbírkové předměty. Katalog zahrnuje 420 položek, přičemž jednotlivá hesla doprovázená fotografií přinášejí údaje o uložení předmětu, inventární či přírůstkové číslo, charakteristiku daného předmětu a další informace o jeho původu, dataci, rozměrech či váze a případně i o nálezkových okolnostech nebo o tom, zda (a případně kde) byl předmět již publikován. I když jsou fotografie menšího rozměru, povětšinou dostačují k tomu, aby si čtenář udělal potřebnou představu.

V případě malých předmětů (hroty šípek a šípů, projektily) autoři zvolili převážně jinou koncepci obrazové přílohy, která je sice oddělena od vlastního katalogového hesla, ale umožňuje detailnější záběr. Analogicky je řešena i fotodokumentace výrobních značek na zbraních a nápisů na čepelích. Vedle fotografické dokumentace katalogové části knihy text průběžně doplňuje tematická obrazová příloha i několik přehledových tabulek, zachycujících typové a početní zastoupení jednotlivých militarií jak ve sbírkách přerovského muzea, tak na jednotlivých lokalitách.

Kniha Petra Žákovského a Zdeňka Schenka plní účel, který si autoři vytkli za cíl. Podává široké veřejnosti přehledný obraz vývoje středověkého a části raně novověkého vojenství, odborníkům poskytuje bohatý a pečlivě zpracovaný studijní materiál pro další badatelské uchopení. Bylo by jen záhodno, aby v budoucnu byly obdobným způsobem zpracovány a publikovány i další muzejní sbírky.